

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 6

The 6th STOU National Research Conferenceการประเมินโครงการการขับเคลื่อนหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาอย่างมีคุณภาพ
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 2An Evaluation of the Project for Qualitative Mobilization of the Sufficiency
Economy Philosophy to School of the Office of Narathiwat Primary Education
Service Area 2กมลทิพย์ กลิ่นเพชร (Kamolthip Klinphet)¹ สมคิด พรหมจ้อย (Somkid Promjouy)²นลินี ณ นคร (Nalinee Na Nakhon)³

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ประเมินความพร้อมด้านปัจจัยเบื้องต้น (2) ประเมินความเหมาะสมด้านกระบวนการดำเนินงาน (3) ประเมินผลผลิตของโครงการ และ (4) ประเมินผลกระทบของโครงการ การขับเคลื่อนหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาอย่างมีคุณภาพ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มี จำนวน 510 คน ได้แก่ ผู้รับผิดชอบโครงการและคณะกรรมการประเมินโครงการ จำนวน 5 คน ผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 16 คน ครูวิชาการจำนวน 16 คน ครูผู้สอน จำนวน 128 คน และนักเรียน 345 คน ซึ่งได้โดยการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามแบบมาตรประมาณค่า 5 ระดับ และแบบบันทึกข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยปรากฏว่า (1) ด้านความพร้อมของปัจจัยเบื้องต้นของโครงการซึ่งประกอบด้วย นโยบายและการบริหารจัดการ บุคลากร งบประมาณ และวัสดุอุปกรณ์ โดยภาพรวมพบว่ามีความพร้อมและเพียงพออยู่ในระดับมากผ่านเกณฑ์การประเมิน (2) ด้านความเหมาะสมของกระบวนการดำเนินงาน ประกอบด้วย การวางแผนดำเนินงาน การปฏิบัติตามโครงการ การตรวจสอบ ทบทวนและประเมินผล และการปรับปรุงแก้ไข/พัฒนา ในภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากผ่านเกณฑ์การประเมิน (3) ด้านผลผลิตของโครงการ พบว่า โครงการบรรลุวัตถุประสงค์โดยโรงเรียนดำเนินการขับเคลื่อนโครงการเศรษฐกิจพอเพียงอย่างต่อเนื่อง โรงเรียนผ่านเกณฑ์การประเมินของกระทรวงศึกษาธิการ มีสถานศึกษาพอเพียงต้นแบบหรือศูนย์การเรียนรู้ อย่างน้อย 1 โรงเรียน ความรู้เรื่องหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนผ่านเกณฑ์การประเมิน ผลการประเมิน ความพึงพอใจของผู้บริหาร ครูผู้สอนและนักเรียนมีความพึงพอใจในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ผ่านเกณฑ์การประเมิน และ (4) ด้านผลกระทบของโครงการ พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคะแนน O-NET ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม และ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนผ่านเกณฑ์การประเมิน

คำสำคัญ: การประเมินโครงการ เศรษฐกิจพอเพียง สถานศึกษา

¹ นักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต แผนกวิชาหลักสูตรและการสอน สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

² รองศาสตราจารย์ ดร. ประจำแผนกวิชาหลักสูตรและการสอน สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจำแผนกวิชาหลักสูตรและการสอน สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 6

The 6th STOU National Research Conference

Abstract

The objectives of this research were (1) to evaluate the readiness of input factors of the Project; (2) to evaluate the appropriateness of operational process of the Project; (3) to evaluate the outputs of the Project; and (4) to evaluate the impacts of the Project for Qualitative Mobilization of the Sufficiency Economy Philosophy to School of the Office of Narathiwat Primary Education Service Area 2. The research sample consisted of 510 purposively selected people classified into five Project Evaluation Committee members and personnel in charge of the Project, 16 school administrators, 16 academic teachers, 128 classroom teachers, and 345 students. The employed research instruments were a 5-scale rating questionnaire, and a data recording form. Data were analyzed using the percentage, mean, standard deviation, and content analysis. Research results showed that (1) regarding the readiness of input factors of the Project which comprised the policy and administration, the personnel, the budget, and the materials and equipment, it was found that the overall readiness and sufficiency of input factors of the Project was at the high level and passed the evaluation criteria; (2) regarding the appropriateness of operational process of the Project which comprised the planning process; the Project implementation process; the monitoring, review, and evaluation process; and the Project improvement and development process, it was found that the overall appropriateness of the Project's operational process was at the high level and passed the evaluation criteria; (3) regarding the outputs of the Project, it was found that the Project achieved its objectives as indicated by the continuous operation of the Project by the schools; the schools passing the evaluation criteria of the Ministry of Education; the setting up of at least one school to serve as the prototype model of sufficiency school or the learning center school; the students' knowledge on sufficiency economy passing the evaluation criterion; and the overall satisfaction of school administrators, teachers and students being at the high level and passing the evaluation criteria; and (4) regarding the impacts of the Project, it was found that the students' O-NET scores in the Social Studies, Religion and Culture Learning Area and the students' desirable characteristics passed the evaluation criteria.

Keywords: Project evaluation, Sufficiency economy, School

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 6

The 6th STOU National Research Conference

บทนำ

นโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ ในการพัฒนาเยาวชนของชาติเข้าสู่โลกยุคศตวรรษที่ 21 มุ่งส่งเสริมผู้เรียนให้มีทักษะทางเทคโนโลยี คุณธรรม รักความเป็นไทย มีทักษะการคิดวิเคราะห์ ความพร้อม สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น และอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมโลกได้อย่างสันติ เพื่อให้มีความพอเพียงและยั่งยืนสู่วิถีประชาชนสามารถพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมตามแนวพระราชดำริและนโยบายรวมทั้งเป็นจุดเริ่มต้นของการผลักดันให้ประเทศชาติพัฒนาอย่างมีศักยภาพ โดยการจัดการศึกษาบนพื้นฐานของหลักปรัชญาการจัดการศึกษาโดยนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการพัฒนาผู้เรียน ตามที่รัฐบาลและกระทรวงศึกษาธิการ ได้มีการประกาศนโยบายเร่งรัดการปฏิรูปการศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ฉบับปรับปรุง 2545 เพื่อให้บังเกิดผลเป็นรูปธรรม ทั้งนี้เพราะการปฏิรูปการศึกษาจะนำไปสู่การแก้ปัญหาทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นปัญหาด้านสังคม เศรษฐกิจ หรือการเมือง (วิจิตร ศรีสอาน , 2550: 3) เนื่องจากปัญหาทางสังคม เกิดความย่อหย่อนทางศีลธรรม ซึ่งเกิดจากสภาพแวดล้อมต่างๆ เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านกายภาพ ด้านเศรษฐกิจ ทำให้เกิดปัญหาครอบครัวนายแพทย์เกษม วัฒนชัย องคมนตรี ได้กล่าวไว้ว่า การอัญเชิญปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในระดับสถาบันโรงเรียน ครอบครัว และปัจเจกบุคคลและเป้าหมายสำคัญก็คือ ผู้เรียนได้รู้จักความพอเพียง ดังนั้นครูจึงมีบทบาท ในการอธิบายและทำตัวอย่างให้เด็กเกิดความเข้าใจในหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2551: 33)

การขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา โดยกระทรวงศึกษาธิการได้มีการกำหนดนโยบายการดำเนินงานโครงการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ตั้งไว้ เร่งรัดการดำเนินโครงการให้บรรลุวัตถุประสงค์และมีประสิทธิภาพ และสร้างขวัญกำลังใจต่อหน่วยงานสถานศึกษา (ปริญญช พิบูลสรวุฑ, 2550: 16) ดังนั้น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นราธิวาส เขต 2 จึงได้จัดทำโครงการการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาอย่างมีคุณภาพ สอนกลยุทธ์ข้อที่ 2 ปลุกฝังคุณธรรม ความสำนึกในความเป็นชาติไทยและวิถีชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และ จุดเน้นข้อที่ 6 ส่งเสริมการจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยขยายโรงเรียนต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อให้สถานศึกษาในสังกัดทุกโรงได้ดำเนินการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สถานศึกษาทั่วไปผ่านการประเมินเป็นสถานศึกษาพอเพียง ตามเกณฑ์ของกระทรวงศึกษาธิการ เพิ่มขึ้นจากเดิมอีก ไม่น้อยกว่า 35 โรง ในปี พ.ศ.2555 และเพื่อให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นราธิวาส เขต 2 มีสถานศึกษาพอเพียงต้นแบบ และพัฒนาเป็นศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา อย่างน้อย 1 แห่ง

การดำเนินงานโครงการการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นราธิวาส เขต 2 ได้ดำเนินการโครงการการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา อย่างมีคุณภาพ มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2552 – 2555 เป็นระยะเวลา 3 ปีมาแล้ว ผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญและสนใจในการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาประเมินโครงการเพื่อให้ได้ข้อมูลสารสนเทศในการดำเนินงานโครงการ เกี่ยวกับความพร้อมด้านปัจจัยในการดำเนินโครงการ กระบวนการดำเนินงานโครงการ ผลผลิตของโครงการและผลกระทบของโครงการเพื่อนำข้อมูลไปปรับปรุงและพัฒนาโครงการให้มีประสิทธิภาพต่อไป

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 6

The 6th STOU National Research Conference

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อประเมินความพร้อมด้านปัจจัยเบื้องต้นของโครงการการขับเคลื่อนหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาอย่างมีคุณภาพ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 2
2. เพื่อประเมินความเหมาะสมด้านกระบวนการดำเนินงานโครงการการขับเคลื่อนหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาอย่างมีคุณภาพ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 2
3. เพื่อประเมินด้านผลผลิตของโครงการการขับเคลื่อนหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาอย่างมีคุณภาพ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 2
4. เพื่อประเมินผลกระทบของโครงการการขับเคลื่อนหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาอย่างมีคุณภาพ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 2

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงประเมิน โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้รับผิดชอบโครงการและคณะกรรมการประเมินโครงการของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 2 จำนวน 5 คน ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 118 คน ครูวิชาการ จำนวน 118 คน ครูผู้สอน จำนวน 1,548 คน และนักเรียนของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 2 จำนวน 32,055 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มีจำนวน 510 คน ได้แก่ ผู้รับผิดชอบโครงการและคณะกรรมการประเมินโครงการการขับเคลื่อนหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 2 เลือกแบบเจาะจง จำนวน 5 คน ผู้บริหารสถานศึกษาจำนวน 16 คน ครูวิชาการ จำนวน 16 คน และครูผู้สอนชั้นอนุบาล-ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 128 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจงและนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3-6 จาก 16 โรงเรียน ได้กลุ่มตัวอย่างนักเรียนจำนวน 345 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แบบสอบถามจำนวน 3 ฉบับ และแบบทดสอบจำนวน 1 ฉบับ ซึ่งแบบสอบถามทั้ง 3 ฉบับ เป็นแบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ แบบสอบถามฉบับที่ 1 ถามข้อมูลเกี่ยวกับความพร้อมด้านปัจจัยเบื้องต้น กระบวนการดำเนินงาน สำหรับผู้รับผิดชอบโครงการและคณะกรรมการประเมินโครงการ ได้ค่า IOC ระหว่าง 0.60 ถึง 1.00 ได้ค่าความเที่ยง เท่ากับ 0.78 แบบสอบถามฉบับที่ 2 ถามข้อมูลด้านผลผลิต สอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับความพึงใจ สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน แบบสอบถามฉบับที่ 3 สำหรับนักเรียน ได้ค่า IOC ระหว่าง 0.60 ถึง 1 และได้ค่าความเที่ยง เท่ากับ 0.82 และ 0.75 ตามลำดับ และแบบทดสอบสำหรับนักเรียนวัดความรู้ด้านเศรษฐกิจพอเพียง จำนวน 15 ข้อ แบบทดสอบ มี 3 ตอน เป็นชนิดเลือกตอบ 3 ตัวเลือก “ใช่ ไม่แน่ใจ ไม่ใช่ ” มีคะแนนข้อที่ตอบถูกข้อละ 1 คะแนนวิเคราะห์ข้อมูลค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อสอบกับจุดประสงค์การเรียนรู้ที่คาดหวังโดยใช้สูตร IOC (Index Objective Congruence) จากผลการทดลองใช้มาวิเคราะห์หาค่าความยากอยู่ระหว่าง 0.51- 0.60 และหาค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.30 -0.39 และวิเคราะห์หาค่าความเที่ยง (Reliability) ตามสูตร KR-20 ของ Kuder Richardson ได้ค่าความเที่ยงทั้งฉบับ 0.71 และข้อมูลด้านผลกระทบ คือการทดสอบคะแนน O-NET (สาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม) และแบบบันทึกการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 6

The 6th STOU National Research Conference

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยส่งแบบสอบถามไปยังกลุ่มตัวอย่างด้วยตนเอง จำนวน 510 ฉบับ แยกเป็นผู้รับผิดชอบโครงการของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 2 จำนวน 5 ฉบับ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 16 ฉบับ ครูวิชาการจำนวน 16 ฉบับ ครูผู้สอนจำนวน 12 ฉบับ และนักเรียนจำนวน 345 ฉบับ และดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองได้รับแบบสอบถามกลับคืนมาทั้งสิ้น จำนวน 510 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด

4. การวิเคราะห์ข้อมูล การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยนำข้อมูลที่รวบรวมได้มาวิเคราะห์โดยใช้ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา

สรุปผลการวิจัย เป็นดังนี้

1. ผลการประเมินความพร้อมด้านปัจจัยเบื้องต้นของโครงการ ผลการประเมินความพร้อมด้านปัจจัยเบื้องต้น ซึ่งประกอบด้วยด้านนโยบายและการบริหารจัดการด้านบุคลากร ด้านงบประมาณ และวัสดุอุปกรณ์ โดยภาพรวมพบว่ามีความพร้อมและความเพียงพออยู่ในระดับมาก ผ่านเกณฑ์การประเมินและเมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ปัจจัยเบื้องต้นของโครงการด้านนโยบายและการบริหารจัดการ ด้านบุคลากร และวัสดุอุปกรณ์ มีความพร้อมอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านงบประมาณในภาพรวมมีความพร้อมอยู่ในระดับปานกลางไม่ผ่านเกณฑ์การประเมิน

2. ผลการประเมินความเหมาะสมด้านกระบวนการของโครงการ ผลการประเมินความเหมาะสมด้านกระบวนการของโครงการ ซึ่งประกอบด้วยด้านการวางแผนดำเนินการ การปฏิบัติตามโครงการ การตรวจสอบ ทบทวนและประเมินผล และการปรับปรุงแก้ไขพัฒนาในภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากผ่านเกณฑ์การประเมิน เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า มีความเหมาะสมในระดับมากทุกด้านยกเว้นด้านการปรับปรุงแก้ไขพัฒนา มีความเหมาะสมในระดับปานกลางไม่ผ่านเกณฑ์การประเมิน

3. ผลการประเมินผลผลิตของโครงการ สรุปได้ดังนี้

3.1 โครงการบรรลุวัตถุประสงค์ ดังนี้

1) โรงเรียนดำเนินการขับเคลื่อนโครงการเศรษฐกิจพอเพียงอย่างต่อเนื่อง ซึ่งประเมินได้จากบันทึกข้อมูลการประเมินโรงเรียนของผู้รับผิดชอบโครงการและรายงานโครงการ จากรายงานผลการดำเนินงานปี 2555 ปรากฏว่า โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 2 ได้จัดกิจกรรมเศรษฐกิจพอเพียงอย่างต่อเนื่อง จำนวน 93 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 80.50

2) โรงเรียนผ่านเกณฑ์การประเมินของกระทรวงศึกษาธิการ ในปีการศึกษา 2555 มีโรงเรียนเสนอตัวเข้ารับการประเมิน จากคณะกรรมการประเมินของโครงการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 2 จำนวน 40 โรงเรียน จากโรงเรียนทั้งหมด 118 โรงเรียน ซึ่งมีการประเมินด้านบริหารจัดการสถานศึกษา ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ ด้านการพัฒนาผู้เรียน ด้านบุคลากรและสถานศึกษา และด้านผลลัพธ์และภาพสำเร็จ ซึ่งผ่านเกณฑ์การประเมินที่ตั้งไว้ 35 โรงเรียน

3) สถานศึกษาพอเพียงต้นแบบหรือศูนย์การเรียนรู้ อย่างน้อย 1 โรงเรียน ในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 2 มีสถานศึกษาเพียงพอต้นแบบ จำนวน 1 โรงเรียน คือ โรงเรียนวัดโบราณ สลิตย์ ผ่านเกณฑ์การประเมิน

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 6

The 6th STOU National Research Conference

3.2 ความรู้เรื่องหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียน พบว่า จากการประเมินนักเรียน 345 คน โดยใช้แบบทดสอบวัดความรู้ที่นักเรียนได้คะแนนเฉลี่ย ร้อยละ 60 ขึ้นไปจำนวน 180 คน คิดเป็นร้อยละ 52.17 ผ่านเกณฑ์การประเมิน คือมีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 50 ขึ้นไป

3.3 ผลการประเมินความพึงพอใจของผู้บริหาร และครูผู้สอน มีความพึงพอใจในภาพรวมอยู่ในระดับมาก คือผลการประเมินได้ระดับดีเยี่ยมหรือดีขึ้นไปร้อยละ 70 ถือว่าผ่านเกณฑ์การประเมิน

4. ผลการประเมินด้านผลกระทบของโครงการ

4.1 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน คะแนน O-NET กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในปีการศึกษา 2555 ของโรงเรียน 16 โรงเรียนของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานราธิวาส เขต 2 เมื่อเปรียบเทียบกับคะแนนเฉลี่ยระดับประเทศ ปรากฏว่า มีโรงเรียนได้คะแนนเฉลี่ยสูงกว่าคะแนนเฉลี่ยระดับประเทศ 5 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 31.25 ผ่านเกณฑ์การประเมิน คือไม่น้อยกว่าร้อยละ 20 ของโรงเรียนที่คะแนนเฉลี่ยสูงกว่าคะแนนเฉลี่ยระดับประเทศถือว่าผ่าน

4.2 คุณลักษณะอันพึงประสงค์ นักเรียนผ่านเกณฑ์การประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ อยู่ในระดับดีเยี่ยมร้อยละ 28.63 และระดับดีร้อยละ 62.63 ดังนั้น นักเรียนผ่านการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์อยู่ในระดับดีเยี่ยม และระดับดี ร้อยละ 91.26 ผ่านเกณฑ์การประเมิน คือการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์อยู่ในระดับดีและดีเยี่ยมร้อยละ 70 ถือว่าผ่านเกณฑ์

อภิปรายผล

ผลการประเมินโครงการขับเคลื่อนหลักเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาอย่างมีคุณภาพ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 2 สามารถนำผลการวิจัยมาอภิปราย ได้ดังนี้

1. ผลการประเมินความพร้อมด้านปัจจัยเบื้องต้นของโครงการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาอย่างมีคุณภาพ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 2 ภาพรวมมีความพร้อมอยู่ในระดับมาก ผ่านเกณฑ์การประเมิน เมื่อพิจารณารายด้านผ่านเกณฑ์การประเมินอันดับแรก คือความพร้อมด้านนโยบายและการบริหารจัดการ บุคลากร และวัสดุอุปกรณ์ตามลำดับ ส่วนด้านงบประมาณมีความพร้อมอยู่ในระดับปานกลาง ไม่ผ่านเกณฑ์การประเมิน ซึ่งจะอภิปรายเป็นรายด้านดังนี้

1.1 ความพร้อมด้านนโยบายและการบริหารจัดการในภาพรวมมีความพร้อมอยู่ในระดับมากผ่านเกณฑ์การประเมิน ที่เป็นเช่นนี้เพราะ โครงการเศรษฐกิจพอเพียงเป็นโครงการที่กระทรวงศึกษาธิการและเขตพื้นที่การศึกษาให้ความสำคัญ โดยการให้ความรู้ความเข้าใจเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงกับประชาชนชนทุกวัยโดยเฉพาะการปลูกฝังกับนักเรียนให้มีความรู้ความเข้าใจเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ดังนั้นสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 2 ได้กำหนดผู้รับผิดชอบโครงการและคณะกรรมการโครงการเศรษฐกิจพอเพียงในแผนปฏิบัติงานประจำปีของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 2 และจัดทำแผนการติดตาม รวมทั้งมีนโยบายสนับสนุนและส่งเสริมให้สถานศึกษาดำเนินโครงการขับเคลื่อนหลักเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาอย่างมีคุณภาพอย่างเป็นระบบ ต่อเนื่องและชัดเจน

1.2 ความพร้อมด้านบุคลากรในภาพรวมมีความพร้อมอยู่ในระดับมาก ผ่านเกณฑ์การประเมิน ที่เป็นเช่นนี้เพราะ ผู้รับผิดชอบโครงการและผู้ร่วมดำเนินการโครงการเศรษฐกิจพอเพียงมีความรู้ความเข้าใจเป้าหมาย วิธี

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 6

The 6th STOU National Research Conference

ดำเนินงานโครงการอย่างชัดเจน และ มีประสบการณ์ในการจัดกิจกรรมโครงการเศรษฐกิจพอเพียงเนื่องจากกระทรวงศึกษาธิการซึ่งเป็นหน่วยงานหลักที่เริ่มขับเคลื่อนหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2550 ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของธารรัตน์ ไพบูลจักรวัฒน์(2556: 81) ได้ศึกษาการประเมินโครงการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนรู้แหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียนบ้านหนองน้ำแดง พบว่า ผลการประเมินด้านปัจจัยเบื้องต้นด้านบุคลากรในการดำเนินโครงการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนรู้ภายในโรงเรียนบ้านหนองน้ำแดงมีความเหมาะสมอยู่ระดับมาก

1.3 ความพร้อมด้านงบประมาณในภาพรวมมีความพร้อมอยู่ในระดับปานกลาง ไม่ผ่านเกณฑ์การประเมิน ที่เป็นเช่นนี้เพราะสถานศึกษาได้รับการจัดสรรงบประมาณไม่เพียงพอกับการดำเนินกิจกรรมโครงการขับเคลื่อนหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาอย่างมีคุณภาพของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นราธิวาส เขต 2 งบประมาณที่ได้รับจัดสรรมีจำนวนจำกัด จึงไม่เพียงพอในการดำเนินกิจกรรม แต่สถานศึกษาก็ได้ใช้การระดมทรัพยากรจากชุมชนและผู้ปกครองมาช่วยในการดำเนินงานโครงการ

1.4 ความพร้อมด้านวัสดุอุปกรณ์ในภาพรวมมีความพร้อมอยู่ในระดับมาก ผ่านเกณฑ์การประเมิน ที่เป็นเช่นนี้เพราะ หน่วยงานรู้จักใช้วัสดุอุปกรณ์ที่มีอยู่อย่างระมัดระวังเพื่อให้เกิดประโยชน์และเพียงพอในการดำเนินงานตามกิจกรรม รวมทั้งสถานศึกษาได้รับการสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ในการดำเนินโครงการจากหน่วยงานอื่นๆ

2. ผลการประเมินความเหมาะสมด้านกระบวนการดำเนินโครงการในเรื่องการวางแผนดำเนินงาน การปฏิบัติตามโครงการ การตรวจสอบ ทบทวนและประเมินผล และการปรับปรุงแก้ไข/พัฒนา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ผ่านเกณฑ์การประเมิน เมื่อพิจารณารายด้านพบว่ามีความพร้อมมากเป็นอันดับแรก คือ การวางแผนดำเนินงาน การปฏิบัติตามโครงการ การตรวจสอบ ทบทวนและประเมินผล และการแก้ไข/พัฒนาปรับปรุงตามลำดับ ที่เป็นเช่นนี้ เพราะ หน่วยงานที่รับผิดชอบโครงการเศรษฐกิจพอเพียงมีการประชุมวางแผนการดำเนินงาน และดำเนินการตามแผนที่วางไว้ เพื่อให้การขับเคลื่อนโครงการเศรษฐกิจพอเพียงบรรลุเป้าหมายของโครงการ และเพื่อให้หน่วยงานที่ปฏิบัติตามนโยบายของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามีแนวทางในการปฏิบัติที่ชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับ วันชัย พละไกร (2550: 65) กล่าวว่า การขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของสำนักงานเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ มีเป้าหมายหลักเพื่อสร้างกระแสสังคมให้มีการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้เป็นกรอบความคิดหรือส่วนหนึ่งของชีวิตในหมู่ประชาชน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สนับสนุนให้ประชาชนสามารถนำหลักปรัชญานี้ไปประยุกต์ใช้ในลักษณะที่สอดคล้องกับหน้าที่และบทบาทของแต่ละบุคคลได้อย่างเหมาะสม และท้ายที่สุดนำไปสู่การปลูกฝังปรับเปลี่ยนจิตสำนึกและกระบวนทัศน์ในการดำรงชีวิตตามแนวของเศรษฐกิจพอเพียง ตลอดจนนำไปสู่การปรับระบบและโครงสร้างการพัฒนาให้อยู่บนพื้นฐานของเศรษฐกิจพอเพียง ยุทธวิธีการขับเคลื่อนมีการดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอน โดยมีแผนการดำเนินการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ มีแผนงานเชื่อมโยงเครือข่ายเรียนรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง ตลอดจนสนับสนุนความร่วมมือระหว่างเครือข่ายให้มีโอกาสแลกเปลี่ยนประสบการณ์และความรู้ร่วมกันเพื่อนำเศรษฐกิจพอเพียงประยุกต์ใช้และขยายผลได้อย่างต่อเนื่อง มีแผนงานพัฒนาวิชาการและส่งเสริมการศึกษาวิจัย โดยพัฒนาองค์ความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงในด้านต่างๆที่ชี้ให้เห็นแนวทางในการดำเนินชีวิต แผนงานสร้างหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ โดยสร้างรูปแบบของกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลายและเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายต่างๆ เช่นผู้บริหาร ผู้นำชุมชน ครู นักเรียน ข้าราชการ ทหาร ตำรวจ นักการเมือง เป็นต้น โดยมี

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 6

The 6th STOU National Research Conference

โอกาสไตร่ตรองและเรียนรู้จากการปฏิบัติจนสามารถตระหนักถึงประโยชน์ที่จะได้รับการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิตต่อไปตลอดจนสร้างความพร้อมของแต่ละกลุ่มเป้าหมายให้สามารถนำไปดำเนินการต่อได้เองอย่างต่อเนื่อง โดยมีแผนการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์และรณรงค์เพื่อสร้างกระแสสังคม โดยสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สิงห์ชัย แพรเจริญ (2546 : 70) ได้ศึกษา เรื่อง การประเมินโครงการเกษตรพอเพียงในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี ผลการวิจัย พบว่า ด้านกระบวนการปฏิบัติระหว่างดำเนินโครงการผลการประเมินโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และ ยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ศิริจันทร์ อินทร์น้อย (2553: 80) ได้ศึกษา เรื่อง การประเมินโครงการศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชนในพื้นที่จังหวัดชัยนาท พบว่า ด้านกระบวนการของโครงการมีความเหมาะสมโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

3. ผลการประเมินผลผลิตของโครงการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาอย่างมีคุณภาพ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 2 ผลการประเมินด้านผลผลิต พบว่า โครงการดำเนินงานได้บรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการ โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานราธิวาส เขต 2 ได้จัดกิจกรรมเศรษฐกิจพอเพียงอย่างต่อเนื่อง โรงเรียนผ่านเกณฑ์การประเมินของกระทรวงศึกษาธิการ ในปีการศึกษา 2555 จำนวน 40 โรงเรียน ซึ่งมีการประเมินด้านบริหารจัดการสถานศึกษา ด้านหลักสูตรและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนา และ มีสถานศึกษาเพียงพอต้นแบบ จำนวน 1 โรงเรียน คือ โรงเรียนวัดโบราณสถิตย์ และ ผลการประเมินความพึงพอใจของผู้บริหาร ครูผู้สอน และครูผู้รับผิดชอบโครงการเกี่ยวกับโครงการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาอย่างมีคุณภาพ มีความพึงพอใจภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุดที่เป็นเช่นนี้เพราะสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 2 และสถานศึกษาในสังกัดได้มีการดำเนินโครงการเศรษฐกิจพอเพียงอย่างจริงจังและต่อเนื่อง จึงส่งผลให้โรงเรียนได้ปฏิบัติตามแนวทางจนบรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการและที่สำคัญเกิดผลกับนักเรียนอย่างชัดเจน สอดคล้องกับ อภิชัย พันธเสน และคณะ(2549) ที่ได้สังเคราะห์องค์ความรู้เศรษฐกิจพอเพียง พบว่า ผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงมีผลที่เกิดขึ้นกับนักเรียนโดยตรงในปัจจุบันนักเรียนมีความรู้ความเข้าใจในหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี ผลที่เกิดขึ้นกับครอบครัว ชุมชน และท้องถิ่นสมาชิกในชุมชน มีความรู้ความเข้าใจในหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สามารถคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ มีวิจารณญาณ มีความคิดสามารถ และนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน เห็นคุณค่าของวิถีชีวิตชุมชนในสังคมไทย และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของศิริจันทร์ อินทร์น้อย (2553: 80) ได้ศึกษา เรื่อง การประเมินโครงการศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชนในพื้นที่จังหวัดชัยนาท ผลการวิจัยพบว่า ผลการประเมินผลผลิตของโครงการศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชนในพื้นที่จังหวัดชัยนาทโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

4. ด้านผลกระทบของโครงการ พบว่า จากผลการทดสอบ O-NET กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสนา และวัฒนธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในปีการศึกษา 2555 ของโรงเรียน 16 โรงเรียนของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 2 เมื่อเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยระดับประเทศ ปรากฏว่า มีโรงเรียนได้คะแนนเฉลี่ยสูงกว่าคะแนนเฉลี่ยระดับประเทศ จำนวน 5 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 31.25 และนักเรียนผ่านการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์อยู่ในระดับดีเยี่ยม และระดับดี ร้อยละ 91.26 ผลการประเมินผ่านเกณฑ์การประเมิน ที่เป็นเช่นนี้เพราะการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้กำหนดเนื้อหา เรื่องหลักปรัชญาเศรษฐกิจ

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 6

The 6th STOU National Research Conference

พอเพียงไว้ในหลักสูตรสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรมและบูรณาการไว้ในสาระการเรียนรู้อื่นๆ ทำให้นักเรียนได้เรียนรู้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สอดคล้องกับความคิดเห็นของ เกษม วัฒนชัย (2551) ได้อธิบายว่า ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงคนไทยใช้เป็นหลักคิดและหลักปฏิบัติในการดำเนินชีวิต เพื่อให้เกิดสมดุลในชีวิตครอบครัวในโรงเรียน เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงจะมีผลกระทบ 4 ด้านด้วยกัน คือด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และทางวัฒนธรรม ผลกระทบทางวัตถุ อาจหมายถึงทางเศรษฐกิจทางการเงินก็ได้ ส่วนผลกระทบทางสังคมให้นักถึงความเข้มแข็งของโรงเรียน ที่ไม่ได้เกิดติดยาเสพติดเลย หมายถึงโรงเรียนที่มีคุณภาพ สังคมของโรงเรียนเข้มแข็งและสอดคล้องกับผลการวิจัยของสิงห์ชัย แพรเจริญ (2546: 70) ได้ศึกษาเรื่อง การประเมินโครงการเกษตรพอเพียงในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรีพบว่าผลกระทบจากการดำเนินงานของโครงการอยู่ในระดับมาก

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1.1 ควรมีการจัดสรรงบประมาณให้กับโรงเรียนอย่างเพียงพอ และมีการจัดสรรงบประมาณอย่างเป็นระบบ ใช้งบอย่างประหยัดและคุ้มค่า

1.2 ควรมีการประชุมเพื่อสรุปแนวทางแก้ไขปัญหา/จุดอ่อนที่ได้จากการประเมิน มีการนำข้อบกพร่องจากการดำเนินงานมาจัดเป็นข้อมูลสารสนเทศเพื่อปรับปรุงโครงการเศรษฐกิจพอเพียงต่อไป

1.3 ควรแต่งตั้งผู้รับผิดชอบโครงการให้เหมาะสมเนื่องจากขาดประสบการณ์และมีการจัดกิจกรรมพัฒนาบุคลากรที่รับผิดชอบโครงการเพื่อเพิ่มพูนประสบการณ์จัดโครงการเศรษฐกิจพอเพียงให้มากยิ่งขึ้น

1.4 ควรมีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเรื่องหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างต่อเนื่องและให้บริการข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในห้องสมุด ส่งเสริมให้นักเรียนนำความรู้ที่ได้รับจากการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนไปใช้ในชีวิตประจำวันและถ่ายทอดให้กับผู้อื่น

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการวิจัยที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของสถานศึกษาและชุมชนในการจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษา สำนักเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2

2.2 ควรพัฒนาตัวบ่งชี้สำหรับการประเมินโครงการเศรษฐกิจพอเพียง

2.3 ควรศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานโครงการขับเคลื่อนหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาอย่างมีคุณภาพ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2

2.4 ควรพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการประเมินโครงการขับเคลื่อนหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาอย่างมีคุณภาพ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 6
The 6th STOU National Research Conference

เอกสารอ้างอิง

- เกษม วัฒนชัย. (2551). ชีวิตพอเพียงหอมเกษม. วัฒนชัย. กรุงเทพฯ: หอมชาวบ้าน.
- ธารารัตน์ ไพศาลจักรวัฒน์. (2556). การประเมินโครงการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนรู้
ภายในโรงเรียนบ้านหนองแดง. (การศึกษาค้นคว้าอิสระ ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัย
นเรศวร, พิษณุโลก.
- ปริญญช พินุลสรารุช. (2550). การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการการศึกษา ศูนย์ประสานงานกลางการ
ดำเนินงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ.
- วันชัย พลະไกร. (2550). ผลกระทบ. สืบค้นเมื่อ วันที่ 5 ตุลาคม 2555, จาก
<http://www.kmitl.ac.th/~klsomcha/cscqa/kmcenter/successtools/00000006.pdf>.
- วิจิตร ศรีสอาด. (2550). บันทึกสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพฯ: สำนักงาน
คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- ศิริจันทร์ อินทร์น้อย. (2553). การประเมินโครงการศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชนในพื้นที่จังหวัดชัยนาท.
(วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี, ลพบุรี.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2551). จากปรัชญาของเศรษฐกิจ
พอเพียงสู่
การปฏิบัติ กรุงเทพมหานคร: เพชรรุ่งการพิมพ์ กรุงเทพฯ: ชมรมเด็ก.
- สิงห์ชัย แพรเจริญ. (2546). การประเมินโครงการเกษตรพอเพียงในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
สุพรรณบุรี. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต) มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี, ลพบุรี.